

הלכות חל המועד סימן תקלו

ביאורים ומוספים

סימן תקלו

דין מלאכת דבר האבד

[משנ"ב ס"ק א]

רוצה לומר, שאם לא נעשהו עקשות⁽¹⁾ יכול לדין הפסד⁽²⁾. ואם הדין אצלו הפסק, עין במגן אברקם שמשקל⁽³⁾ וכו', אכן ידעה לעשות בעצמה אם אפשר⁽⁴⁾.

1) וכשברו להימנע ממלאכה, כגון שנקרעו מנעליו מעט ואם לא יתקנם יקרעו לגמרי, אבל בידו לקנות חדשים ובכך להימנע מעשיית מלאכה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תקמ"א ס"ק טו) שאין זה נחשב כדבר האבד⁽⁵⁾ [וראה מה שכתבנו שם]. וכן באופן שאם לא יתקנם לא יקרעו לגמרי אלא רק יגדל הקרע, כתב במשנ"ב שם (ס"ק י) שאסור לתקנם, כיון שדבר האבד נחשב רק כאשר עיקר הדבר נפסד, אבל כשאין עיקר הדבר נפסד אלא רק מתקלקל מעט יותר, אין זה דבר האבד⁽⁶⁾ [וראה עוד מה שכתבנו בענין זה להלן (ס"ק ג)].

2) ואדם שיש עליו שטרי חוב וצריך לפורעם בחול המועד ואין בידו כסף, ואם לא יפרעם עכשיו בודאי יבא לו מזה הפסד, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקל"ט ס"ה ד"ה אינו מותר) שמוותר לו לעשות מלאכות שאין בהן צורך המועד כדי שישתכר ויכל לשלם את חובותיו, ומי"מ צריך שיעשה בעינינו ולא בפרהסיא, והוסיף, שיותר טוב אם חלק מהכסף שמשתכר יקח לצרכי יום טוב.

3) ובטעם הדבר שהתירו מלאכה בחול המועד לצורך דבר האבד, כתב הריטב"א (מועד קטן יג, א ד"ה אלא אמר רב אשי) שאסור מלאכה במועד הוא משום טירחה וכדי שלא למעט בשמחת הרגל, ולפיכך מלאכת דבר האבד התירו חכמים, כדי שלא ידאג על אבידתו וימנע משמחת יום טוב.

4) כאן הביא מה שכתב המג"א (כאן) בשם הרש"ף, ודלא כמו שכתב המג"א לעיל (סי' תקלו ס"ק ג) ששם החמיר בספק דבר האבד, וכבר העיר שם הרעיק"א בגליון על טעירת דברי המג"א ממה שכתב כאן שספק דבר האבד מותר. והוסיף, שדוחק לחלק בין ספק דבר האבד והמלאכה ודאי תועיל שמוחה, לבין ספק תועיל המלאכה ודאי דבר האבד שאסור.

5) מבואר מדבריו שדוקא כשהוא ספק דבר האבד יראה לעשות בעינינו, אבל כשהוא דבר האבד שדו"ק במועד אין צורך לעשות בעינינו, והוא כדעת המגיד משנה (פ"ו מהל' יום טוב ה"ג) שהובאה כאן בביה"ל. אכן, מדבריו בביה"ל לקמן (סי' תקל"ח ס"א ד"ה וכן שולח) לענין ההיתר לשלוח פשתני מן המשורה שהוא דבר האבד בודאי, שהביא מקיצור פסקי הרא"ש ומהטור שיעשה כן בעינינו, משמע שגם בדבר האבד צריך לעשות בעינינו.

[משנ"ב ס"ק ב]

שאם לא נשקנה תמיד תפסד⁽⁷⁾.

6) ואם לא יבא ההפסד במועד עקב מניעת המלאכה, אלא רק לאחר המועד יגרם הפסד, נראה מדבריו לקמן (סי' תקל"ט ס"ק מד) להתיר, שכן כתב לענין הלואה במועד לנכרי שדרכו ללוות ממנו בריבית, ואם לא ילוונו במועד ילך לאחר ויפסיד לבא אליו, וכתב שם שמוותר להלוותו במועד, אף שהנזק לא יתחיל בחג אלא רק לאחריו.

ולענין שרה שאין ידוע לנו אם נפסדת בהעדר השקיה, וטוען בעל השדה שידוע לו שתיפסד, כתב בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד

סי' מט) שצריך לשאול את הבקיאים בעבודת הקרקע, ואם יאמרו כדבריו שיש אפשרות שאף שבשדות אחרות אין זה הפסד מי"מ יתכן ששדה זו תיפסד, יש להתיר, וגם מסתבר שמפורסם הדבר כשיש דבר כזה, אבל אם לא ידוע כדבריו אין להתיר, גם אם האמת כדבריו שהוא הפסד לעדה זו, ובפרט שכיון שלא ידוע דבר כזה אין להאמינו ויש לאסור.

וגדר ההפסד שמתיר להשקות, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ז הע' טד) שאם יאלץ למכור את היבול במהיר נמוך יותר, נראה שנחשב הדבר להפסד ומוותר להשקותו, ולמעשה הניח בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ג]

לא תפסד על-ידי אחר אקה נמים, ונאסור⁽⁸⁾.

7) ולדעת קודם המועד, אף שידוע שייבטלו הזרעים ויודקק להשקותם במועד, משמע בשריע שמוותר לעשות כן לכתחילה, אמנם אם יכול לדחות את הזריעה בלא שיגרם לו הפסד כלל, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ז הע' כא), שאסור, כיון שהוא כמכין מלאכתו למועד. וכן לגבי השקיית בטון יצוק [שנודגים אחר יציקת הבטון להשקותו במים כדי לחקות]. דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שלמרות שדינה כהשקיית שדה המותרת במקום הפסד, מי"מ אם יודע שיצטרך לעשות כן במועד כדי לחזק את היציקה, ויכול לדחות את היציקה עד לאחר החג בלא הפסד, חייב לדחותה.

[ביה"ל ד"ה דבר האבד]

דפסק דבר האבד גס"ן מ"ב⁽⁹⁾ וכו', ואם אינו מצוי הפסד יש להחמיר⁽¹⁰⁾.

8) ובטעם הדבר כתב החזו"א (או"ח סי' קל"ד ס"ק יד), שכאשר הדבר בספק אם יאבד הרי הוא לענין הדין כאבד בודאי, כיון ששקרו חכמים לחוס על מנון ישראל, שהרי מוצאנו שיש מצות השבת אבידה גם באופן זה שהוא מונח במקום שספק אם יאבד. והגר"י קרליץ הוסיף לבאר (חוט שני חול המועד ע"מ קפח), שאין זה מדין ספק דרבנן לקולא, אלא אף למיד שמלאכת חול המועד אסורה מן התורה, מי"מ מסר הכתוב דבר זה לחכמים והם אמרו שספק אבוד הרי הוא באבד.

9) אכן, לענין מקח וממכר בחול המועד, שכתב לקמן (סי' תקל"ט ס"ד ד"ה יפסיד) לגבי מי שיש לו סחורה וחושש שאם לא ימכרנה עתה יפסיד את הקרן, שמוותר לו למוכרה במועד, כתב שם שאפילו אם הוא ספק שמו יפסיד גם כן מותר, ולא התנה שיהיה ההפסד מצוי. וכן לענין מקומות שיש בהם יום השוק, שכתב השו"ע (שם ס"ה) שאסור למכור ולקנות ביום השוק שחל במועד, כיון שיכול לעשות זאת לאחר המועד, כתב במשנ"ב שם (ס"ק כב) שהוא דוקא כשמשער שדאי לא יפסיד מהקרן מחמת כן.

[משנ"ב ס"ק ד]

אבל כל שהולך בקלי א' ב'כד אסור⁽¹¹⁾.

10) ואם דולה את המים על ידי משאבה, כתב החזו"א (או"ח סי' קל"ד ס"ק יד) שמוותר, ואף על גב שלעיתים מתקלקלת המשאבה, מי"מ כיון שבמעין לא גזרו הוא הדין כאן, ולמרות שיותר מצוי שתתקלקל המשאבה מאשר שיפסק המעיין, מי"מ אין אנו יכולים לגזור מה שלא גזרו חכמים, ועוד, שמוותר לתקן את המשאבה בחול המועד אם משתמשים במעיין לצורך המועד, ואפילו אם משתמשים במעיין רק לצורך השדה יתכן שמוותר לתקנה, משום שהתיקן אינו נחשב טירחה מרובה.

באר הגולה ז באר הגולה

הלכות חל המועד סימן תקלו תקלו דין מלאכת דבר האבד, וכו' ט"ז סעיפים:

א (א) [*] *א"דב"ר (ב) (ב) האבד מותר לעשותו בחל המועד בלא שנוי (מיהו) בקל מה דאפשר להקל בטרחה געשה) (כל ב). לפיכך, פיתח השלחין (פרוש) (ב) הארץ העצמה) שהתחיל להשקותה קדם המועד מותר להשקותה, (ג) *שבין שהתחיל להשקותה קדם לכן אם לא נשקנה עכשו תפסד, אבל (ד) שדה ("הפעל שאין משקין אותה גאלא להשיבחה יותר, אסור להשקותה: ב יאפלו בפיתח השלחין לא התירו אלא היקא דליקא טרחא יתרא, פגון מן המעטין (ה) בין קדש בין ישן שהוא ממשיכו ומשקה, אב"ל לא ידלה וישקה מן (ו) הברכה או (ז) ממי הגשמים מקבצים מפני שהוא טרח גדול. (ח) אפלו יצרוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוכה, אין

מקבצים מפני שהוא טרח גדול.

שערי תשובה

באר היטב

(א) האבד. וספק דבר אבד נמי מותר, רש"ך ח"א סימן קיג: [*] דבר. וכתב כר"י קצם מהר"ם פרוכניצאל פתשוה כתי' שאין להחסיס קפדים דחיה, אף שיש לו פועלים שפסק להם שכרם קבוצ בין אם יתקן לו פועל בין אם לא יתקן לו לא מותר דבר אבד שפסקו שפסקו מאחר שמלאכת הדפוס עומדת איתו דבר האבד, וגם אם יתקן פועלים שאין להם מה לאכל אסור, דאין אדם רשאי לעשות מלאכה בחייה כדי להת שבו לזולת שאין לו מה לאכל, ע"ש. והב"י כתב ע"ז: ועין לקמן סימן תקמ"ב ובמ"ש האחרונים ודוק, עכ"ל. ור"ל דשם משמע שישא לתן מלאכה לפועל שאין לו מה לאכל, וכ"כ בס"מ תקמ"ב שדברי מהר"ם צריכן שוב. ולענין ס"ל דוקא כשהמלאכה יש בה קצת צורך ליי"ט, משא"כ מלאכת הדפוס שהיא רק להרוגה, ועין ג"כ ס"מ ומ"ח שהבאתי בסימן תקמ"ב, ועין לקמן סימן תקמ"ב כ"ש פה בשם סור וקצוה: (ב) האבד. עכ"ל. ועין בשו"ת סמ"א ח"ב סימן סא שפ"ט קטנה ב"י על רבנו הקדוש ב"ה אחריו, ע"ש, ומח"כ השיג על זה פירו' נתיב כ ח"ב וגם העיר בזה דבריו החולקים על ס"מ תמוס ס"מ כ"א שנוהג מדבריו בדבראזכא לא גנשו בגו אחריו, ולמה מצוה און פסול, ובתוס' י"ל א"ש פ"ב סימן ב דתמוס אסורא רבוע עליו כו', ע"ש, ועין פ"ב ר"א א"י בח"ש סימן סו:

באר הגולה

משנה ברורה

* דבר האבד וכו'. עין במגן אברהם דפסק דבר האבד פ"מ מ"ב. ועין בקרימקדים והצדקה השקל דלקאורה דין זה תלוי אם מלאכת חל המועד דבר שאינו אבד אסור מן התורה או מדברבן. ועין בנשמת אדם שהזכיר דעת הפת"י דתוס' בסימן תקל"ט להחמיר בקצת דבר האבד, ותינו אפלו למאן דאית לה דעקר אסור מלאכת חל המועד הוא מדברבן, שהרי הבית"י דקמ"ב שם זה לדעת הרא"ש, וקרא"ש הוא מכת הסוברים בריש מועד"ק דהוא דרשן. אפ"מ לקאורה יש סתירה לכל זה מפשטה דף י"ח עמוד ב יאפלו פ"תב"ן, וכתבו שם המוספות: נראה דכל הגי' הו' דבר האבד, פן נמות הנותן או העדים או בית"ד או ילכו למדינת הים, וכן בחרושי ריטב"א נמי כי האי גונא על פל המשנה, הרי דמקלקלן מספקא, וכן משמע מהרשב"א שהזכיר בבית"י דתוס' בסימן תקמ"ב דתירי מהר"ם פ"תב"ן לקב"ה חשבונותיו בחל המועד שמתא לא יזכרם עד אחר היום, הרי דמתירין מספק, ותינו מזה, הדין דהרשב"א הוא מכת הסוברים דמלאכת חל המועד עקרו הוא מן התורה, כמו שהבאתי בסימן תקל"ט בקאר הלכה, עין שם. ועל"פ נראה לעניות דעתי דעקר תלוי זה בדבר המצוי, והנהגה אם החמש שהנהגה דבר האבד אם לא יצוה בחל המועד הוא מצוי, מקלילן אפלו למאן דאית לה דמלאכת חל המועד עקרו הוא מן התורה, ודלכ"י מקל המושגה לקב"ה בקל אלו הדברים שזכרם שם, עין בנמוקיי' דגרי"טב"א (ומה שכתבו המוספות שאם נמות הנותן או העדים וכו', רצו לומר דעל"י כל אלו קנסד הוא בנתיב דבר המצוי), וכי האי גונא דדוק לקרן מה שפסק הפג"ן אברהם בסימן תקמ"ב סעיף קטן ב בשם הב"ד הבית"י, עין שם, ואם אינו מצוי המוסד יש להחמיר^(א) אפלו למאן דאית לה דאסור מלאכת חל המועד הוא מדברבן, ודלכ"י אפי' שפיר טא דסימן תקל"ט שהביא התי"י דא"כ מדבריי הבית"י דתוס', ולשם אינו מצוי פ"פ דהתפסד, דכלל להיות שפשיבוצ הפאה ג"כ פן יתקן ביקר ובלאו הכי אין ראייה מדבריי הרא"ש, דהתם לא מירי רק לענין גבורי ונחא שהנהגה דבר האבד, מה שאין פן בחשש הפסד ממש, ותבית"י דתוס' נוקא בריש סימן קמ"ב דבר הרשפים ששש קצת להחמיר בקצת, עין שם ה"טב), וכן הא דתב"י בבית"י דתוס' בסימן תקמ"ב הוא ג"כ פ"פ משום דתב"י לא להבית"י דתוס' דתש"ש שמתא לא יתקן לו פנאי אחר יוס' טוב להגיף הוא דבר שאינו מצוי. ולפי זה טא דתב"י הפג"ן אברהם דפסק דבר האבד מותר הוא אם אוחו התש"ש מצוי שביבוא, פן נראה לצניעות דעתי. אחר כך מנאמי בקרב סמג"ד פ"ק ז מהלכות יום טוב דין ג בשם הרמב"ן שמתיר ג"כ בקצת דבר האבד, אף ע"י דלשונם בננוא. ועין בסימן תקל"ט סעיף ב דאם אי אפשר בננוא מותר פ"תב"י: * שבין שהתחיל וכו'. הנה מוכח בברכתא דף ו עמוד ב דאפלו בלא התחיל להשקותה קדם המועד אם התקנה שדה מספגת מטר, והנהגה שהתקנה למה ונשמה התיבשה, ומשעם דבין שהתקנה למה ונשמה התיבשה, והתפסד אם לא נשקנה (בכ"ז זה פ"ש רש"י על מינרא דרב יתדא דקאי על שדה בית"הבעל, ובברכתא מוכח שהוא הדין בבית השלחין בנרעים שלא שנתו לפני המועד). אכן להרמב"ם התורה בשדה לקח הוא דוקא בשעדין היא למה, ומשעם דאית צריכה להשקאה רבה ולית בה טרחא יתרא אף בנרעים שלא שנתו לפני המועד ולכ"י שרי, ולפי זה אם נתבשה אין להקל לדעת הרמב"ם. והנה המוסד העומק דין השדה למה פסיעה ז לענין שוה"אילן, ובקאמת מן הפריטא מוכח שהוא הדין לענין ונרעים שלא שנתו:

שער הציור

(ב) רש"י. ולפי זה אין חילוק בין אם מניעת ההשקאה קדם מועד הנה מתקנת עצלות או מתקנת אנס, ובכל גונו אסור, וכן לטעם הרמב"ם שכתב שאם לא השקאה אותה קדם המועד יתקן לו עשה טרחא יתרה להשקותה במועד, וזה אסור אפלו במקום הפסד, ג"כ אין חילוק בין עצלות לאנס, ודלא כדברי הנמוקיי' דתוס' בשם הרמב"ם, וזהו תמן בנות הדברי' משה הארץ, ובחנם התפלא עליו באלה רבה: (ג) גמרא: (א) פוסקים: (ז) מגן אברהם ובמסקנת הבית"י דתוס', וכן פ"תב"י: (ה) אש"ל אברהם בשם בית"י דתוס', וכן משמע מהגרי"א: (ו) שם בגמרא:

הלכות חל המועד סימן תקלו

דולים ממקום גמור להשקות מקום גבוה: ג' ינהרות המושקין מן האגמים, מטר להשקות מהם בית השלחין במועד, והוא (ט) שלא פסקו. וכן הברכות שאמת המים (י) עוברת ביניהם מטר להשקות מהן. (יא) וכן ברכה שנטפה מבית השלחין (יב) ועדן היא נוטפת, מטר להשקות ממנה בית השלחין אחרת. (יג) והוא שלא פסק המעט המושקה בית השלחין העליונה: ד' ירקות (יד) שרוצה לאכלן במועד, יכול (טו) לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויים למועד, אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד (טז) ועושה כדי להשקותן, אסור: ה' (יז) אין עושים חריוצים שבעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות (יח) ונתקלקלו, (יט) הרי זה מתקנן במועד (אבל כ) אסור להעמימן יותר מבראשונה (המגיד סי' ט): ו' (כא) לאמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה. היתה (כב) עמקה טפח, חופר בה (כד) עד (ג) ששה; היתה עמקה טפחים,

ו מטר ד' ינהרות המושקין מן האגמים (י) עוברת ביניהם מטר להשקות מהן (יא) וכן ברכה שנטפה מבית השלחין (יב) ועדן היא נוטפת, מטר להשקות ממנה בית השלחין אחרת (יג) והוא שלא פסק המעט המושקה בית השלחין העליונה: ד' ירקות (יד) שרוצה לאכלן במועד, יכול (טו) לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויים למועד, אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד (טז) ועושה כדי להשקותן, אסור: ה' (יז) אין עושים חריוצים שבעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות (יח) ונתקלקלו, (יט) הרי זה מתקנן במועד (אבל כ) אסור להעמימן יותר מבראשונה (המגיד סי' ט): ו' (כא) לאמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה. היתה (כב) עמקה טפח, חופר בה (כד) עד (ג) ששה; היתה עמקה טפחים,

באר היטב

(ג) ונתקלקלו. ואם נסתמו לגמרי אסור, והרי כעושה מתחלה: (ג) ששה. אבל בפחות מכאן, כיון שלא עברו בה מלא, אסור. ועמקה ג' אפסר דאסור לחפור עד ח'. דטרקא ימרה היא להשליך העפר לחין, עכ"ל:

מלשנה ברורה

מתבררת, אין דולין מהסתחונה להשקות העליונה. ואם היה צריכה של ירק וכוונתו כדי לאכלן במועד, מטר, ונדלקמה פסעין ה: ג' (ט) שלא פסקו. ורוצה לומר, שאינו מוסק בשום פעם (ו) אלא מושק המיר מן האגמים (מ) האגמים גופא צריך שלא יפסקו סמירין. אבל אם דרין לפסק בשום פעם, אף דעכשו יש רבוי מים בהם באפן שבעל חל המועד לא יצטרך לדלות בדלי ויוכל להקשיף ברגלו, אפילו הכי אסור משום לא פלוג, דקפא יתיה נדמה לו שיש בו מים די על כל חל המועד וקאמת אינו כן ויבוא לדלות בדלי: (י) עוברת ביניהן מטר להשקות מהן. הנה מן הברכות על ידי המשקה, ולא תלישין דלמא פסקי וטרח ואויל ואימי ממקום אחר, דאי פסקי יכול לקח מאמת המים. ועין בבית יוסף שכתב בשם הגמארי יוסף בשם הראב"ד, דדוקא כשאמת המים נכנס בתוך הברכות, אבל אי לא עולה לגנה אף על גב דנכנס לתוך השדה אסור, דאיכא למחש דלמא אחי למטרח ולצחוני. ובחדושי הריטב"א כתב, דלא דוקא, כל שעוברת בסמוך לשדה ממש קרי יציאתה, ועין בטור ובית יוסף לענין חריצין הנעשין להקשיף בתוך מים מן הגנה לצורך שדות, אימתי מטר להשקות מהן את השדות בהמשכה, ועין בט"ו מה שכתב פנה: (יא) וכן ברכה שנטפה וכו'. הנה (ט) בית השלחין שהיה גבוה, ונהה מעט מועדו ויצד אחר הנה בית השלחין גמור, וכן אלו בית השלחין הנה בצד בית השלחין הנמוך ברכה קטנה, וכשמשקין בית השלחין הגבוה מעטן שלו נוטפין טפין טפין מהוך בית השלחין הגבוה לתוך הברכה הנמוכה: (יב) ועדן היא נוטפת מטר וכו'. אחרת, רוצה לומר, בית השלחין הנמוכה. ואף על גב דברכה עבירא דפסקא, ואפשר דאויל וטרח ומיתי שפואו ממענה, אמרינן דבדאי לא פסקא: (יג) והוא שלא פסק המעטן וכו'. אבל אי פסק המעטן, אף על גב דעדין מטפטף מבית השלחין הגבוה לתוך הברכה, אין משקין מהברכה לבית השלחין הנמוך, דלמא פסק ואויל וטרח ומיתי ממעטן אחר: ד' (יד) שרוצה לאכלן וכו'. אין הכונה דוקא לשרוץ לאכל

שער הציון

(י) בית יוסף ופני אברהם: (מ) מן טיבה בגמרא דדוקא באגמי דבבל דאין דרין לפסק מהן מים, עין שם ברש"י, דלהכי לא נזרין דלמא פסקי מי אגמים ואויל וטרח ואימי מנהר אחר. ונהו באר דברי הר"ף והרא"ש שכתבו זהו דלא פסקי. דמקורן מהגמרא מאגמי דבבל. וכן אימא פתרא בריין ביאות. אלא דסגמירי מעשה קפדש דברי סבמ"ם דקאי אנהרות שלא יפסקו מן האגמים, וקצת שלא, לפי זה נהה לו לטרק"ם להניח דעריכת שפאגמים הנה דרין שלא יפסקו לעולם, ונהו דמר בגמרא פתרא: ואפשר דכונה סבמ"ם על האגמים גב"פן שלא פסקו בשום פעם: (ט) ויש"י: (י) חוספות ותרב המגיד ושאר פוסקים: (יא) ויש"י: (יב) פוסקים: (יג) גמארי יוסף: (יד) פרי מגדים באש"א ברתם: (טו) גמארי יוסף: (טז) מן מוכח פרש"י שפדש מיקרא דרבי אבהו לענין דכריעין שישאר טפח, וכן מוכח מהגמארי יוסף בשם הראב"ד וכן מהגמארי יוסף טפח, פתח הפוסקים, משום דבאמת המים עדין שזולתו שם המים, לא שני פחות משפח: (יז) עין בבאור הגמרא דמשמע של המוכח משום דהמקום שפדש פדוש שני שברש"י, אכן פאמת פשה ראשונים פרשו פתח ראשון שברש"י והדברי הפג"א אברהם ועין בגמארי יוסף בשם הראב"ד, וכן הגמארי יוסף גופא, וכן הריטב"א כתב על פרש"י שהני שאינו גבוה, וכן האש"פול, קלם קרשים כפרוש ראשון וכפשתות הש"ס: (יח) מגן אברהם: (יט) פרי מגדים:

